

**Stanowisko Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego w sprawie stosowania
wskazników referencyjnych w rozumieniu BMR**

skierowane do kredytodawców

Spis treści

Wprowadzenie	3
1 Indeks, wskaźnik referencyjny oraz wskaźnik referencyjny stopy procentowej w rozumieniu BMR	3
2 Stosowanie BMR.....	5
3 Różnica w sposobie ustalania wysokości zmiennej stopy oprocentowania w kredytach hipotecznych i konsumenckich	6
4 Umowa kredytu ze zmienną stopą oprocentowania.....	8
5 BMR jako akt prawa powszechnie obowiązującego stosowany bezpośrednio.13	

Wprowadzenie

Wraz z wejściem w życie BMR¹ na terenie całej Unii Europejskiej wprowadzono jednolite zasady opracowywania oraz stosowania wskaźników referencyjnych. Mając na uwadze konsekwencje regulacyjne oraz prawne stosowania ww. aktu, jak również biorąc pod uwagę szerokie zastosowanie wskaźników referencyjnych w umowach finansowych² zawieranych przez podmioty nadzorowane, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego kieruje stanowisko do kredytodawców³ w celu przedstawienia podstawowych zagadnień związanych ze stosowaniem wskaźników referencyjnych.

Należy zastrzec, że Komisja Nadzoru Finansowego nie posiada uprawnień do wydawania wiążących interpretacji prawnych. Niemniej mając na uwadze cele nadzoru nad rynkiem finansowym, o których mowa w ustawie z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (j.t. Dz. U. z 2020 r. poz. 2059 ze zm.), zasadne jest przedstawienie stanowiska.

1 Indeks, wskaźnik referencyjny oraz wskaźnik referencyjny stopy procentowej w rozumieniu BMR

1.1. Artykuł 3 w ustępie pierwszym BMR określa definicje pojęć stosowanych na potrzeby tej regulacji. Wśród nich europejski ustawodawca ustalił znaczenie następujących terminów: indeks, wskaźnik referencyjny oraz wskaźnik referencyjny stopy procentowej. Dalsze rozważania wymagają wskazania różnic pomiędzy ww. pojęciami, które – jak pokazała znana Urzędowi praktyka kredytodawców – są nierzadko stosowane we wzorach umów kredytu jako synonimy.

Należy dodać, że kredytodawcy używają w umowach kredytu i załącznikach do nich także inne pojęcia związane z ustawowym terminem „wskaźnik referencyjny” i mogące budzić z nim skojarzenia, takie jak m.in. „stawka bazowa” lub „stawka referencyjna”.

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1011 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne w instrumentach finansowych i umowach finansowych lub do pomiaru wyników funduszy inwestycyjnych i zmieniające dyrektywy 2008/48/WE i 2014/17/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 596/2014 (Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 171, str. 1 ze zm.), zwane dalej: BMR.

² W rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 18 BMR.

³ Jako kredytodawcę dla potrzeb niniejszego stanowiska należy rozumieć: bank, w tym bank zrzeszający, bank spółdzielczy, oddział banku zagranicznego, instytucję kredytową, oddział instytucji kredytowej oraz spółdzielczą kasę oszczędnościowo-kredytową.

Podkreślenia wymaga, że stanowisko ma na celu omówienie pojęć wymaganych do stosowania przez kredytodawców na podstawie przepisów BMR oraz ustaw, o których mowa w pkt. 2 i nast. stanowiska.

1.2. BMR definiuje indeks jako każdą wartość, która jest publikowana lub udostępniana ogółowi społeczeństwa oraz jest regularnie wyznaczana, przy czym to wyznaczanie musi następować w całości lub częściowo przy użyciu wzoru, jakiegokolwiek innej metody obliczania lub oceny, ale także na podstawie wartości co najmniej jednego składnika aktywów bazowych lub cen, w tym cen szacunkowych, rzeczywistych lub szacunkowych stóp procentowych, kwotowań i zatwierdzonych kwotowań albo innych wartości lub badań.

Upraszczając – powyższe elementy definicji „indeksu” wskazują, że daną wartość należy uznać za indeks, jeśli jest powszechnie dostępna, do jej wyznaczenia stosuje się określone wyżej dane oraz wzór, inną metodę obliczania lub oceny.

1.3. Odnotowania wymaga, że znaczenie terminu „indeks” ma podstawowy charakter dla BMR oraz stanowi punkt wyjścia dla zrozumienia bardziej szczegółowych pojęć stosowanych na jego potrzeby, to jest terminów: „wskaźnik referencyjny” oraz „wskaźnik referencyjny stopy procentowej”.

1.4. Zgodnie z BMR wskaźnik referencyjny oznacza dowolny indeks stanowiący odniesienie do określenia kwoty przypadającej do zapłaty z tytułu instrumentu finansowego lub umowy finansowej lub do określenia wartości instrumentu finansowego bądź indeks stosowany do pomiaru wyników funduszu inwestycyjnego w celu śledzenia stopy zwrotu takiego indeksu lub określenia alokacji aktywów z portfela, lub obliczania opłat za wyniki.

Przytoczona definicja wskazuje, że przez wskaźnik referencyjny należy rozumieć indeks, który jest stosowany, aby określić kwotę przypadającą do zapłaty w związku z umową finansową, instrumentem finansowym lub do ustalenia wyniku funduszu inwestycyjnego bądź jego polityki inwestycyjnej. Wobec tego należy stwierdzić, że wskaźnikiem referencyjnym jest indeks, który stosuje się jako element odniesienia służący ustaleniu konkretnych wartości na tle określonych stosunków prawnych, w przypadku kredytodawców wynikających z umowy kredytu.

1.5. W odniesieniu do wskaźnika referencyjnego stopy procentowej ustawodawca europejski przyjął, że jest to wskaźnik referencyjny, do którego opracowywania wykorzystywana jest stopa, według której banki mogą udzielać pożyczek innym bankom lub agentom lub pożyczać od innych banków lub agentów na rynku finansowym⁴.

Nawiązując do podstawowego pojęcia BMR, tj. indeksu, należy wskazać, że do obliczenia wskaźnika referencyjnego stopy procentowej (jako właściwa dana) wykorzystywana jest wartość (stopa procentowa) o określonych wyżej cechach.

⁴ Art. 3 ust. 1 pkt 22) BMR.

2 Stosowanie BMR

- 2.1. Określając zakres przedmiotowy stosowania BMR prawodawca unijny wskazał, że rozporządzenie stosuje się do opracowywania wskaźników referencyjnych, przekazywania danych wejściowych na potrzeby wskaźnika referencyjnego, jak również do stosowania wskaźnika referencyjnego w Unii.
- 2.2. Definicja terminu „stosowanie wskaźnika referencyjnego”, o którym mowa w art. 3 ust. 1 pkt 7 BMR, ma kazuistyczną budowę i określa pięć przejawów stosowania wskaźnika referencyjnego. Na potrzeby stanowiska należy skupić się na aspekcie stosowania wskaźnika referencyjnego określonym w lit. c) ww. przepisu, tj. *byciu stroną umowy finansowej, dla której indeks lub kombinacja indeksów stanowi odniesienie*.
- 2.3. Pojęcie „umowy finansowej” zdefiniowane jest w art. 3 ust. 1 pkt 18 BMR, zgodnie z którym przez umowę finansową należy rozumieć umowę o kredyt zdefiniowaną w art. 3 lit. c) dyrektywy 2008/48/WE⁵ lub umowę o kredyt zdefiniowaną w art. 4 pkt 3 dyrektywy 2014/17/UE⁶.
- 2.4. Zgodnie z art. 3 lit. c) dyrektywy 2008/48/WE przez umowę kredytu należy rozumieć *umowę, na mocy której kredytodawca udziela kredytu konsumenckiego lub daje przyrzeczenie udzielenia kredytu konsumenckiego w formie odroczonej płatności, pożyczki lub innego podobnego świadczenia finansowego, z wyjątkiem umów dotyczących ciągłego świadczenia usług lub dotyczących dostaw towarów tego samego rodzaju, jeżeli konsument płaci za takie usługi lub towary w ratach przez okres ich świadczenia lub dostarczania*.
- 2.5. Natomiast art. 4 pkt 3 dyrektywy 2014/17/UE stanowi, że *„umowa o kredyt” oznacza umowę, w ramach której kredytodawca udziela konsumentowi kredytu lub daje mu przyrzeczenie udzielenia kredytu objętego zakresem stosowania art. 3, w formie płatności odroczonej, pożyczki lub innej podobnej usługi finansowej*.
- 2.6. W tym miejscu należy odnieść definicję „umowy o kredyt”, o której mowa w pkt 2.5., do zakresu stosowania dyrektywy 2014/17/UE określonego w jej art. 3, zgodnie z którym ta dyrektywa ma zastosowanie do umów o kredyt, który zabezpieczony jest hipoteką albo innym porównywalnym zabezpieczeniem na nieruchomości mieszkalnej powszechnie stosowanym w państwie członkowskim lub

⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz. U. UE. L. z 2008 r. Nr 133, str. 66 ze zm.).

⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/17/UE z dnia 4 lutego 2014 r. w sprawie konsumenckich umów o kredyt związanych z nieruchomościami mieszkalnymi i zmieniająca dyrektywę 2008/48/WE i 2013/36/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 (Dz. U. UE. L. z 2014 r. Nr 60, str. 34 ze zm.).

który zabezpieczony jest prawem związanym z nieruchomością mieszkalną; oraz umów o kredyt przeznaczony na sfinansowanie nabycia lub utrzymania prawa własności nieruchomości gruntowej lub istniejącego lub planowanego budynku.

2.7. Umową o kredyt, o której mowa w BMR, jest – zgodnie z krajowym ustawodawstwem – umowa kredytu hipotecznego oraz umowa kredytu konsumenckiego, o których odpowiednio stanowi się w art. 3 ustawy o kredycie hipotecznym⁷ oraz w art. 3 ustawy o kredycie konsumenckim⁸.

Pozostała część stanowiska będzie dotyczyć tych umów kredytu konsumenckiego oraz hipotecznego, które odnoszą się do wskaźników referencyjnych, przede wszystkim wskaźników referencyjnych stóp procentowych, czyli indeksów, które zostały użyte w konkretnym stosunku umownym.

3 Różnica w sposobie ustalania wysokości zmiennej stopy oprocentowania w kredytach hipotecznych i konsumenckich

3.1. Stosowanie wskaźników referencyjnych w umowach finansowych jest ściśle związane z zasadą ich oprocentowania, tj. zależy od tego, czy strony umowy kredytu ustaliły, że oprocentowanie przez cały okres lub poszczególne okresy obowiązywania umowy kredytu pozostanie na stałym, niezmiennym poziomie, czy też będzie okresowo zmienne, zależne od wartości wskaźnika referencyjnego lub innych wskaźników. Umowa, zarówno w przypadku kredytu hipotecznego, jak i konsumenckiego, powinna obejmować postanowienia dotyczące stopy oprocentowania kredytu⁹.

3.2. W ustawie o kredycie hipotecznym ustawodawca zdefiniował pojęcie stałej stopy oprocentowania, wskazując, że jest to *stopa oprocentowania określona wyłącznie w umowie o kredyt hipoteczny, przy wykorzystaniu określonej stałej wartości procentowej wyrażonej na okres obowiązywania umowy o kredyt hipoteczny lub w szczególnych okresach obowiązywania umowy o kredyt hipoteczny*.¹⁰ Pojęcie zmiennej stopy oprocentowania kredytu hipotecznego nie zostało ujęte w legalnej definicji, jednakże art. 29 ust. 2 UKH stanowi, że jeżeli strony nie uzgodniły stałej stopy oprocentowania kredytu hipotecznego, sposób

⁷ Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1027, zwana dalej: UKH lub ustawą o kredycie hipotecznym).

⁸ Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1083, zwana dalej: UKK lub ustawą o kredycie konsumenckim).

⁹ Art. 30 ust. 1 pkt 6 UKK, art. 29 ust. 1 UKH.

¹⁰ Art. 4 pkt 20 UKH.

ustalania stopy procentowej, o którym mowa w ust. 1 pkt 8, określa się jako wartość wskaźnika referencyjnego oraz wysokość marży ustalonej w umowie o kredyt hipoteczny.

- 3.3. Wobec powyższego, jeżeli umowa nie wskazuje wartości oprocentowania stałego, oprocentowanie kredytu hipotecznego powinno być ustalone w ten sposób, że jest ono równe wartości ustalonego przez strony wskaźnika referencyjnego¹¹ oraz wysokości marży (zmienna stopa oprocentowania kredytu hipotecznego).
- 3.4. Podobnie w przypadku kredytu konsumenckiego polski ustawodawca dopuścił stosowanie oprocentowania zmiennego lub stałego w umowie kredytu, stanowiąc, że stopa oprocentowania kredytu (konsumenckiego) to stopa oprocentowania wyrażona jako stałe lub zmienne oprocentowanie stosowane do wypłacanej kwoty na podstawie umowy o kredyt w stosunku rocznym. Jednocześnie ustawa o kredycie konsumenckim definiuje (podobnie jak ustawa o kredycie hipotecznym) termin „stała stopa oprocentowania kredytu” nadając mu następujące znaczenie: *stopa oprocentowania określona wyłącznie w umowie o kredyt, przy wykorzystaniu określonej stałej wartości procentowej wyrażonej na cały czas obowiązywania umowy lub w danych okresach obowiązywania umowy*¹².
- 3.5. Należy pamiętać, że wysokość zmiennej stopy procentowej kredytu konsumenckiego zależy od decyzji strony umowy kredytu (tj. od stopy oprocentowania ustalonej przez bank bez/lub z uwzględnieniem relacji wobec stopy referencyjnej w rozumieniu UKK) lub od wartości wskaźnika referencyjnego wskazanego w umowie kredytu. W pierwszym wariantcie jeżeli zmienna stopa procentowa kredytu jest uzależniona od decyzji kredytodawcy¹³, to takie działania należy traktować jako nieobjęte stosowaniem BMR, na mocy wyłączenia określonego w art. 2 lit. f BMR, z zastrzeżeniem, że bank ma spełniać wszystkie przesłanki określone w ww. przepisie. W drugim wariantcie wysokość zmiennej stopy procentowej zależy od wartości stopy referencyjnej (zgodnie z terminologią zastosowaną w UKK), którą

¹¹ Art. 4 pkt 28 UKH definiuje wskaźnik referencyjny w sposób tożsamy do rozporządzenia BMR, odnosząc się do treści rozporządzenia w następujący sposób: *wskaźnik, o którym mowa w art. 3 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1011 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne w instrumentach finansowych i umowach finansowych lub do pomiaru wyników funduszy inwestycyjnych i zmieniającego dyrektywy 2008/48/WE i 2014/17/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 596/2014 (Dz. Urz. UE L 171 z 29.06.2016, str. 1).*

¹² Art. 5 pkt 11) UKK.

¹³ Zauważyć jednak należy, że judykatura jest zgodna, że „Zastrzeżenie w regulaminie bankowym [...] uprawnienia do zmiany przez bank w czasie trwania umowy wysokości stopy oprocentowania, bez wypowiedzenia umowy, wymaga dla swej skuteczności określenia konkretnych okoliczności, od jakich zmiana ta jest uzależniona” (uchwała SN(7) z 6.03.1992 r., III CZP 141/91, OSNC 1992, nr 6, poz. 90). Podobnie uchwała SN z 19.05.1992 r., III CZP 50/92, OSP 1993, nr 6, poz. 119; wyrok TK z 15.12.1992 r., K 6/92, OTK 1992, nr 2, poz. 27; wyrok SN z 5.04.2002 r., II CKN 933/99, LEX nr 54492.

jest stopa oprocentowania służąca za podstawę ustalenia oprocentowania kredytu odnosząca się do minimalnego oprocentowania podstawowych operacji otwartego rynku prowadzonych przez Narodowy Bank Polski, ustalana przez Radę Polityki Pieniężnej, ogłaszana w Dzienniku Urzędowym Narodowego Banku Polskiego¹⁴. W trzecim wariancie zmienność stopy oprocentowania kredytu odpowiada zmianom wskaźnika referencyjnego w rozumieniu BMR (szczegółowe rozważania dot. ustalania stopy procentowej kredytu konsumenckiego w oparciu o wskaźnik referencyjny zostaną przedstawione w dalszej części stanowiska).

3.6. W świetle powyższych uwag należy stwierdzić, że umowa kredytu hipotecznego ze zmienną stopą oprocentowania określa zawsze wysokość stopy procentowej jako sumę marży oraz wartości wybranego przez strony umowy kredytu wskaźnika referencyjnego.

4 Umowa kredytu ze zmienną stopą oprocentowania

4.1. Kredyt hipoteczny

4.1.1. Przepisy BMR regulują m.in. obowiązki administratorów wskaźników referencyjnych, jak również obowiązki podmiotów nadzorowanych, w tym kredytodawców, stosujących w swej działalności wskaźniki referencyjne.

4.1.2. Jak wskazano w części 3. stanowiska, jeżeli strony umowy kredytu hipotecznego nie uzgodniły stałej stopy oprocentowania, jest ona równa wartości wskaźnika referencyjnego powiększonego o marżę banku. Wobec powyższego odsetkowe świadczenie kredytobiorcy ustala się w ten sposób, że do wartości wskaźnika referencyjnego (wyraźnie wskazanego przez strony umowy kredytu) dodaje się marżę banku wyrażoną konkretną liczbą mianowaną punktami procentowymi.

Podkreślenia w tym miejscu wymaga, że wszelkie operacje modyfikujące wartość wskaźnika referencyjnego przez kredytodawców, polegające np. na zmianie wartości, uśrednianiu wartości, czy też ograniczaniu zmian wartości wskaźnika referencyjnego, nie powinny mieć miejsca i nie można ich uznać za stosowanie wskaźnika referencyjnego w rozumieniu BMR, jak również w rozumieniu UKH.

4.1.3. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego wskazuje, że jeśli kredytodawca zawiera z kredytobiorcą umowę kredytu hipotecznego ze zmienną stopą oprocentowania i w celu określenia oprocentowania korzysta z tzw. wewnętrznej stopy banku, czyli działa zgodnie z normą określoną w art. 2 ust. 2 lit. f BMR, to takie postępowanie nie jest objęte zakresem definicji pojęcia „stosowanie wskaźnika referencyjnego” z rozporządzenia BMR, jak również nie wypełnia dyspozycji art. 29 ust. 2 UKH.

¹⁴ Art. 5 pkt 9) UKK.

- 4.1.4. Należy zaznaczyć, że opis wskaźnika referencyjnego powinien być na tyle precyzyjny, aby na podstawie właściwego postanowienia umownego konsument¹⁵ mógł ustalić jego nazwę, a w konsekwencji wartość wskaźnika publikowaną przez administratora tego wskaźnika. Powyższa uwaga pozostaje aktualna także w kontekście wskaźników wskazanych w planach, o których mowa w art. 28 ust. 2 BMR.
- 4.1.5. W stosownych przypadkach – tj. jeśli dla danego wskaźnika referencyjnego jest on dostępny – w postanowieniach umownych należy wskazać międzynarodowy kod identyfikujący instrument finansowy (kod ISIN) dla wskaźnika referencyjnego lub wskaźników referencyjnych.
- 4.1.6. Brzmienie art. 29 ust. 2 UKH pozwala stwierdzić, że umowa kredytu ze zmienną stopą oprocentowania może zawierać postanowienia wskazujące, że wartości wskaźnika, do którego odnosi się umowa, mają charakter historyczny, tj. są znane stronom umowy w chwili jej zawarcia. Umowa kredytu powinna również wskazywać jednoznacznie dzień, w którym administrator opublikował wartość wskaźnika referencyjnego, która zostanie użyta do obliczenia wysokości oprocentowania, z zastrzeżeniem, że umowa powinna określać sposób postępowania kredytodawcy w przypadku, gdy ww. dzień jest dniem wolnym od pracy lub z innych przyczyn administrator nie opublikował wartości wskaźnika.
- 4.1.7. Nadto polski ustawodawca wraz z wejściem życie art. 32 UKH (w dniu 1 lipca 2018 r.) opisał w ustępie 1 wskazanego wyżej przepisu zespół cech, które powinien posiadać wskaźnik referencyjny stosowany w umowach kredytu hipotecznego ze zmienną stopą oprocentowania. Wskazane wskaźniki referencyjne powinny być zrozumiałe, dostępne, obiektywne i możliwe do zweryfikowania przez strony umowy kredytu hipotecznego.
- 4.1.8. Zgodnie z wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 3 marca 2020 r. (C-125/18)¹⁶: *Dyrektywę 93/13, a w szczególności jej art. 4 ust. 2 i art. 5, należy interpretować w ten sposób, że w celu spełnienia wymogu przejrzystości warunku umownego ustalającego zmienną stopę procentową w ramach umowy o kredyt hipoteczny warunek ten powinien nie tylko być zrozumiałym pod względem formalnym i gramatycznym, ale również umożliwiać, by właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny przeciętny konsument był w stanie zrozumieć konkretne działanie metody obliczania tej stopy procentowej i oszacować tym samym w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria potencjalnie istotne konsekwencje gospodarcze takiego warunku dla swoich zobowiązań finansowych. Na elementy szczególnie istotne dla oceny, jakiej powinien dokonać sąd krajowy w tym względzie, składają*

¹⁵ Zgodnie z definicją z art. 4 pkt 7 UKH.

¹⁶ W sprawie Marc Gómez del Moral Guasch przeciwko Bankia SA.

się z jednej strony okoliczność, czy ze względu na publikację sposobu obliczania wspomnianej stopy procentowej główne elementy dotyczące obliczania tej stopy są łatwo dostępne dla każdej osoby zamierzającej zawrzeć umowę o kredyt hipoteczny, oraz z drugiej strony dostarczenie informacji na temat zmian w przeszłości tego wskaźnika, na podstawie którego obliczana jest ta stopa procentowa.

- 4.1.9. Przytoczony fragment orzeczenia TSUE pozwala wnioskować, że postanowienia umowy kredytu hipotecznego ze zmienną stopą oprocentowania ustalające sposób jej obliczenia powinny być zrozumiałe pod względem formalnym i gramatycznym dla przeciętnego rozsądnego konsumenta oraz umożliwić mu zrozumienie działania metody obliczania zastosowanej stopy procentowej. Odnosząc powyższą tezę z orzeczenia TSUE do polskich przepisów UKH (szczególnie art. 29 ust. 2 w zw. z art. 32 ust. 1) wskaźnik referencyjny będzie zrozumiały, m.in. gdy umowa określa jego nazwę w sposób jednoznaczny, nie pozostawiając wątpliwości w zakresie jego identyfikacji, a w konsekwencji pozwala kredytobiorcy ustalić wartość wskaźnika opublikowaną przez administratora.
- 4.1.10. Wskaźnik referencyjny powinien być również dostępny. Oznacza to, że strony umowy kredytu powinny móc odczytać jego wartość w oparciu o udostępnione przez administratora wskaźnika informacje. W związku z powyższym kredytodawca jest zobowiązany stosować wskaźniki referencyjne, które są dostępne, ponosząc przy tym ewentualną odpowiedzialność kontraktową w przypadku braku dostępności wartości wskaźnika.
- 4.1.11. Cecha obiektywności wskaźnika oznacza, że strony umowy kredytu nie mają wpływu na proces ustalenia jego wartości, a administrator wskaźnika pozostaje niezależny od stron umowy kredytu hipotecznego, tym samym jest podmiotem posiadającym autonomię w zakresie wyboru metody opracowywania wskaźnika, danych użytych w tym celu oraz sposobu ustalania jego wartości. Istotne zmiany w stosowanej przez administratora metodzie opracowywania wskaźnika referencyjnego powinny być konsultowane z ogółem użytkowników, w tym kredytodawcami¹⁷.
- 4.1.12. Wskaźnik referencyjny stosowany w umowach kredytu hipotecznego powinien być możliwy do zweryfikowania. Wobec tego należy przyjąć, że strony umowy kredytu powinny być zdolne do ustalenia wartości wskaźnika w poszczególnych okresach obowiązywania umowy kredytu hipotecznego tak, aby móc ustalić, czy wysokość oprocentowania kredytu zmieniła się w sposób zgodny z ustalonym przez ustawodawcę wzorem obliczania wysokości

¹⁷ Szerzej na ten temat: *Stanowisko Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego w sprawie planów (tzw. planów awaryjnych), o których mowa w art. 28 ust. 2 Rozporządzenia BMR, oraz w sprawie odzwierciedlenia planów w stosunkach umownych z klientami skierowane do banków komercyjnych, w tym banków zrzeszających, oraz do banków spółdzielczych z dnia 30 kwietnia 2021 r.* (https://www.knf.gov.pl/aktualnosci?articleId=73483&p_id=18).

oprocentowania umowy kredytu hipotecznego (marża powiększona o wartość wskaźnika referencyjnego).

4.1.13. Przytoczony wyżej przepis art. 32 UKH w ust. 2 ustanowił reguły postępowania z danymi historycznymi dot. wskaźników referencyjnych. Krajowy ustawodawca zobowiązuje m.in. banki (występujące w roli kredytodawców) do przechowywania danych historycznych dotyczących wskaźników referencyjnych – co najmniej – przez okres obowiązywania umowy kredytu hipotecznego. Celem przytoczonej normy jest ochrona interesów kredytobiorców, ale również kredytodawców. Za taką interpretacją art. 32 ust. 2 UKH przemawia uzasadnienie projektu ustawy: *jednocześnie dane historyczne dotyczące tych wskaźników powinny być przechowywane przez kredytodawcę, pośrednika kredytu hipotecznego lub agenta. Powyższe przepisy mają zabezpieczyć obie strony umowy, gdyż z jednej strony konsument będzie posiadał wszelkie niezbędne informacje w zakresie kosztów związanych z zaciągniętym kredytem hipotecznym, z drugiej strony kredytodawca będzie miał pewność, że jego klient jest świadomy konsekwencji związanych z podpisaniem takiej umowy.* Mając na uwadze wyróżniony fragment uzasadnienia, należy stwierdzić, że kredytodawca – w istocie – jest zobowiązany do przechowywania danych historycznych dotyczących wartości wskaźników referencyjnych stosowanych w danej umowie kredytu. Należy zasadnie przypuszczać, że konsekwencją nałożenia na kredytodawcę ww. obowiązku jest również powinność kredytodawcy polegająca na udostępnieniu na wniosek konsumenta wartości wskaźnika za okres obowiązywania umowy, wskazany przez klienta. Należy również zwrócić uwagę na wyraźnie określone ramy czasowe, w których ww. obowiązek jest aktualny, tj. okres obowiązywania umowy kredytu. Przedstawiciele nauki prawa wskazują, że – mając na uwadze wykładnię celowościową ww. przepisu – wykonanie zobowiązania przez kredytobiorcę polegające na zapłaceniu kwoty kredytu wraz z ustalonymi odsetkami, nie powoduje ustania tego obowiązku. Bank powinien przechowywać ww. dane tak długo aż wygasną ewentualne roszczenia kredytobiorcy związane z umową kredytu hipotecznego lub ulegną one przedawnieniu¹⁸.

4.2. Kredyt konsumencki

4.2.1. Stosowanie przepisów UKK dotyczących stopy oprocentowania kredytu w kontekście obowiązywania BMR może powodować wątpliwości, przede wszystkim ze względu na niespójną siatkę pojęciową użytą w UKK i BMR.

4.2.2. Ustawa o kredycie konsumenckim (art. 30 ust. 1 pkt 6) stanowi, że umowa o kredyt konsumencki powinna określać *stopę oprocentowania kredytu, warunki stosowania tej stopy, a także okresy, warunki i procedury zmiany stopy oprocentowania wraz z podaniem indeksu lub stopy referencyjnej, o ile ma zastosowanie do pierwotnej stopy oprocentowania kredytu; jeżeli umowa o kredyt konsumencki przewiduje różne stopy oprocentowania, informacje te*

¹⁸ T. Czech [w:] Kredyt hipoteczny. Komentarz, Warszawa 2019, art. 32.

podaje się dla wszystkich stosowanych stóp procentowych w danym okresie obowiązywania umowy.

- 4.2.3. Jak już wskazano w poprzedniej części stanowiska stopa oprocentowania kredytu konsumenckiego może być zmienna lub stała. Należy również pamiętać, że UKK dopuszcza także stosowanie różnych stóp oprocentowania, co oznacza, że strony umowy kredytu konsumenckiego mogą ustalić jego oprocentowanie w ten sposób, że w pewnych okolicznościach będzie miało ono stałą wartość, a w innych zmienną.
- 4.2.4. W przypadku zastosowania zmiennej stopy oprocentowania strony mogą użyć jeden z trzech sposobów wymienionych w części 3.5. stanowiska. Stosując wskaźnik referencyjny, kredytodawca jest zobowiązany do precyzyjnego wskazania nazwy wskaźnika tak, aby zapewnić kredytobiorcy możliwość jednoznacznego ustalenia jego wartości. Za taką opinią przemawia treść przepisu art. 30 ust. 1 pkt 6 UKK, zgodnie z którym umowa kredytu konsumenckiego powinna wskazywać *okresy, warunki i procedury zmiany stopy oprocentowania wraz z podaniem indeksu*. Uwagi dotyczące relacji pomiędzy pojęciami indeks (w rozumieniu UKK) oraz wskaźnik referencyjny (w rozumieniu BMR) zostaną przedstawione w dalszej części stanowiska.
- 4.2.5. W stosownych przypadkach, tj. jeśli dla danego wskaźnika referencyjnego jest on dostępny, w postanowieniach umownych należy wskazać międzynarodowy kod identyfikujący instrument finansowy (kod ISIN) dla wskaźnika referencyjnego lub wskaźników referencyjnych.
- 4.2.6. W tym miejscu należy podkreślić, że stosowanie wskaźnika referencyjnego w umowie kredytu konsumenckiego, która – *ex lege* – nie określa cech stosowanych wskaźników referencyjnych, również wymaga przestrzegania norm BMR, które (m.in. w motywie 20) wskazują, że formą stosowania (użytkowania) wskaźnika przez kredytodawcę jest określenie stopy oprocentowania kredytu w ten sposób, że stopę oblicza się jako *spread* lub marżę ponad indeks.
Wszelkie inne operacje modyfikujące wartość wskaźnika referencyjnego przez jego użytkowników, nie powinny być traktowane jako stosowanie wskaźnika referencyjnego w rozumieniu BMR, na co zwrócono uwagę w części 4.1.2. stanowiska.
- 4.2.7. Warto dodać uwagę – istotną w kontekście stosowania wskaźników referencyjnych – dotyczącą sposobu określania przez kredytodawców warunków zmiany stopy procentowej kredytu. W wyroku z dnia 19 stycznia 2018 r. (I ACa 632/17) Sąd Apelacyjny w Katowicach, I Wydział Cywilny, przywołał stanowisko Sądu Najwyższego zajęte w wyroku z dnia 4 listopada 2011 r. (ICSK 46/11), z którego wynika, że *sposób określania przez bank warunków zmiany stopy procentowej kredytu podlega ocenie z punktu widzenia naruszenia interesów konsumenta i w tym zakresie banki powinny zachować szczególną*

staranność, w szczególności w odniesieniu do precyzyjnego, jednoznacznego i zrozumiałego dla konsumenta określenia warunków, od których zmiany może zależeć zmiana stopy procentowej kredytu.

Zgodnie z ww. orzeczeniem można zasadnie przyjąć, że skoro bank powinien zachować szczególną staranność w związku z określeniem warunków zmiany stopy procentowej, to tym bardziej należy oczekiwać, że przyjmie – co najmniej – tę samą miarę staranności stosując w umowie kredytu konsumencckiego wskaźnik referencyjny użyty do określenia stopy oprocentowania kredytu. Organ nadzoru zwraca w tym miejscu uwagę na cechy, którymi ma charakteryzować się wskaźnik referencyjny, opisane w pkt. 4.1.7. i nast. stanowiska.

- 4.2.8. W ramach uwag porządkujących należy również wskazać na relację pomiędzy użytym w BMR pojęciem wskaźnika referencyjnego, a niezdefiniowanym w UKK terminem „indeks”.
- 4.2.9. W większości przepisów UKK¹⁹, w których użyto pojęcie „indeks”, występuje ono obok „stopy referencyjnej” w ramach zestawienia alternatywnego, np. w art. 30 ust. 1 pkt 6) UKK stanowi się, że „(...) (...) warunki i procedury zmiany stopy oprocentowania wraz z podaniem indeksu lub stopy referencyjnej”.
- 4.2.10. Biorąc pod uwagę powyższe oraz kontekst, w którym ustawodawca stosuje ww. termin, należy wskazać, że „indeks” wskazany w UKK jest pojęciowym odpowiednikiem „wskaźnika referencyjnego”, o którym mowa w BMR. Odwołując się do poprzedniej części rozważań indeks z UKK jest indeksem stosowanym w ramach konkretnego stosunku prawnego (umowy kredytu konsumencckiego) i m.in. ze względu na to, należy traktować go – pod względem pojęciowym – jak wskaźnik referencyjny zdefiniowany w BMR.

5 BMR jako akt prawa powszechnie obowiązującego stosowany bezpośrednio

- 5.1. Nawiązując do poprzedniej części rozważań stanowiska należy podkreślić charakter rozporządzenia Unii Europejskiej: na mocy art. 288 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej jest to akt o zasięgu ogólnym. Wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich Państwach Członkowskich. Potwierdzają to poglądy wyrażane w doktrynie, zgodnie z którymi²⁰ rozporządzenie UE jest aktem prawa UE, który wiąże adresatów norm w nim zawartych w całości oraz jest bezpośrednio stosowany we wszystkich Państwach Członkowskich.

¹⁹ Art. 13 ust. 1 pkt 4, art. 30 ust. 1 pkt 6, art. 36 ust. 3 UKK.

²⁰A. Wróbel, B. Kurcz [w:] Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz. Tom III (art. 223-358), red. D. Kornobis-Romanowska, J. Łacny, Warszawa 2012, art. 288. *Rozporządzenie obowiązuje bezpośrednio we wszystkich państwach członkowskich. Zgodnie z wyrokiem w*

- 5.2. W konsekwencji Urząd Komisji Nadzoru Finansowego przypomina, że jedynym aktem prawnym stanowiącym zasady opracowywania wskaźników referencyjnych, przekazywania danych wejściowych na potrzeby wskaźnika referencyjnego oraz stosowania wskaźnika referencyjnego w Unii jest BMR. W związku z tym, w ramach zakresu przedmiotowego i podmiotowego ww. rozporządzenia, należy stosować wszystkie normy z niego wynikające, a w szczególności wdrożyć oraz stosować siatkę pojęć zgodną z BMR, w tym we wszelkiej dokumentacji związanej z umową kredytu.
- 5.3. Podkreślenia wymaga również, że stopy procentowe banków centralnych nie są wskaźnikami referencyjnymi w rozumieniu BMR. Za powyższym twierdzeniem przemawia art. 2 ust. 2 lit. a BMR, który stanowi, że BMR nie stosuje się do banku centralnego. Nadto należy wskazać, że bank centralny opracowując stopy procentowe, realizuje zadania z zakresu kreowania polityki pieniężnej, jak również wykonuje inne ciężące na banku centralnym obowiązki wynikające z właściwych przepisów prawa.
- 5.4. Komisja Nadzoru Finansowego, będąc organem nadzoru nad rynkiem finansowym, w którego mandacie ustawowym leży zapewnienie prawidłowego funkcjonowania tego rynku, jego stabilności, bezpieczeństwa oraz przejrzystości, zaufania do rynku finansowego, a także zapewnienie ochrony interesów uczestników tego rynku również poprzez rzetelną informację dotyczącą funkcjonowania rynku, poleca uwadze kredytodawców stosowanie stanowiska w szerszym zakresie, niż jedynie w odniesieniu do umów kredytu zawieranych z konsumentami, tj. w relacjach umownych z podmiotami innymi niż konsumenci (przede wszystkim z przedsiębiorcami).
- Stosowanie jednolitej siatki pojęciowej na podstawie BMR oraz przyjęcie wspólnych zasad stosowania wskaźników referencyjnych wskazanych w BMR, jak również w stanowisku, wzmocni jednolitość regulacyjną na rynku, a także praktykę stosowania wskaźników referencyjnych w umowach kredytu oraz innych produktach, w których zastosowany został wskaźnik referencyjny.

sprawie 17/67 Firma Max Neumann system ustanowiony przez rozporządzenie musi być stosowany (obowiązywać) z tą samą mocą wiążącą we wszystkich państwach członkowskich w kontekście systemu prawa unijnego, który te państwa ustanowiły i który mocą traktatu został zintegrowany z ich systemami prawnymi (s. 453). Wyrażenie "we wszystkich państwach członkowskich" ma doniosłe konsekwencje w zakresie obowiązywania rozporządzeń. Oznacza bowiem, że rozporządzenia są nie tylko wiążące "dla" państw członkowskich, lecz są skierowane także do obywateli tych państw. Z kolei obowiązywanie w każdym z tych państw oznacza, że za rozporządzenia należy uznawać tylko takie akty prawne Unii, które zawierają jednakowo brzmiące reguły dla wszystkich państw członkowskich i wszystkich obywateli tych państw, a zatem obowiązujących na całym terytorium Unii.